

Alice Solomon

Pavla Kodymová

Alice Salomon z Německa s Jane Addams ze Spojených států amerických a Alicí Masarykovou z Československa byly ústředními postavami první poloviny 20. století v transatlantických kampaních za sociální reformy a mezinárodní spolupráci, ale i vznik profesní podoby sociální práce.

Alice Salomonová se narodila 19. dubna 1872 v Berlíně do německé liberální, asimilované, židovské buržoazní rodiny, která zde žila po generace v rámci speciálního povolení vydaného Fridrichem Velikým v roce 1765. V době narození Alice již rodina náboženství nepraktikovala. Narodila se téměř v okamžiku, kdy byla poprvé udělena židovským občanům stejná zákonná práva jako všem ostatním občanům, tedy v době obrovského kreativity na všech frontách, zejména v oblasti sociální problematiky. Alice spolu se sestrami navštěvovala protestantskou školu pro dívky, kde docházela i na hodiny náboženství. To ji fascinovalo natolik, že již jako dospělá v srpnu 1914 při návštěvě svých přátel Lorda a Lady Aberdeen v Irsku konvertovala ke křesťanství a nechala se pokřtít. Ona sama tvrdila, že přechod pramenil z její touhy po míru tváří v tvář blížící se válce. Nicméně, Alice Salomonová si udržela přední místo v obou náboženských skupinách. Feustel (2006) odkazuje na fakt, že Salomonová opakovaně odkazuje na židovský koncept Tzedaka, který v sobě spojuje charitu se spravedlností a vysvětluje, nakolik toto náboženské pozadí pro ni zůstalo v životě důležité. V roce 1893 nastoupila do Juniorské ligy „Dívčí a ženské skupiny pro sociální pomoc“, která získávala dívky pro neplacené služby filantropických aktivit. Mimo to již několik let úspěšně pomáhala v útulku pro školačky a v Organizaci charitních spolků. Tehdy teprve prý začal její život, jak ona sama prohlásila — bylo jí dvacet jedna let. Důvodem byl fakt, že musela jako všechny německé dívky ukončit podle tehdejších zvyklostí letěch formální vzdělání již v patnácti letech. Období poté sama popisuje jako nudné a neplodné čekání, neboť její jediná další možnost jak se „rozvíjet“ bylo získání „způsobilosti“ v jemném vyšívání.

Obchody iniciované Aliciným otcem i rodinné poměry Salomonových překračovaly hranice jednotlivých států a ve stejném duchu pokračoval i její starší bratr, který ji po pobytu v Anglii seznámil s mezinárodními a mezikulturními otázkami, to byla Alice ještě dítě. Proto pro ni byla mezinárodní spolupráce a její rozvoj naprosto přirozenou součástí profesních aktivit

Její intelektuální „matkou“ se stala Jeanette Schwerin, která Salomonovou seznámila s myšlenkami sociální reformy a osvobození žen. Salomonová proto začala číst anglické sociální filozofy jako byl John Ruskin a Thomas Carlyle či německé autory jako byl Gustav Schmoller a Adolf Wagner. Po smrti Schwerinové v roce 1899 se stala Salomonová členkou správní rady Národní rady žen (jako nástupce Schwerin) a přezvala předsednictví Juniorské ligy.

Alice Salomonová stejně jako ostatní v první vlně feminismu, viděla péči o chudé jako jednu z oblastí, ve které by ženy mohly smysluplně vykonávat placenou práci.

Myšlenka *geistige Mütterlichkeit* nebo *social motherhood* byla zdrojem pro rozvoj sociální péče, která by byla profesí určenou výhradně pro ženy. U žen pocházejících z vyšších tříd shledávala Salomonová riziko do jisté míry zkresleného náhledu na realitu běžného života mimo jejich třídu a tím možnou nepřipravenost pro praktické aspekty této práce v sociální péči. To určilo rámec připravovaného formálního vzdělání tak, že došlo k propojení profesního a osobního rozvoje s emancipací žen. V tomto rámci se Salomonová zaměřila na metodiku způsobu péče a zdůraznila, že tvorba obecných plánů péče má probíhat na základě výzkumu a vycházet z dovednosti — konkrétně z „umění pomáhat“ — kreativního vyhledávání a užívání různých zdrojů podpory s cílem dosáhnout změny negativně působících okolností v životě klientů a/nebo postoje klientů.

Salomonová, která měla vliv na mladé dívky, se jim stala „vůdčí“ osobností již v době, kdy bylo zcela přirozeným osudem žen žít v podřízenosti otců, bratrů či manželů. Proto se poselstvím jejich přednášek stala podpora žen a matek vně jejich přirozeného a dosud zaběhlého života v rodině. Protože, jak argumentovala, dokud stát, ekonomiku a společnost, povedou pouze muži a ženy je nebudou moci nijak ovlivňovat, bude stále docházet k válkám, vykořisťování a dětská i ženská práce za nespravedlivě nízké mzdy v porovnání se mzdami mužů bude nejen přípustná, ale přetrvávající. A to zejména proto, že ženy nemají politický vliv ani možnost vzdělávat se dle svých potřeb, ale jen v oblasti a na úrovni tam, kde to společnost uzná za vhodné.

Brzy si uvědomila, že její soukromá studia nedostačují k řešení problémů i nových povinností. A i když německé ženy měly ještě oficiálně zakázaný přístup na vysokou školu, Salomonová, která neměla maturitní zkoušku, dostala na základě úspěchu publikovaných článků a jejich nesporné kvality zvláštní povolení, a stala se tak v letech 1902–1906 na univerzitě v Berlíně žákyní oboru „národní hospodářství“ – směsice politické ekonomie a sociální vědy. V roce 1906 získala doktorský titul za práci o nerovnosti mezd mužů a žen. V roce 1908 iniciovala roční kurzy sociální práce na jedné z německých škol, kde se stala prezidentkou a učitelkou školy. V roce 1909 se stala aktivní členkou Mezinárodní rady žen (ICW) a navázala kontakty s vedoucími ženami v mnoha různých zemích, jako Jane Adams, Lady Aberdeen a začala se ještě více zasazovat o kvalitu vzdělávání v sociální práci. Během první světové války pracovala pro vojenskou službu žen a organizovala válečné služby sociální péče. Po příměří a revoluci se tak Salomonová na základě výsledků své práce se stává klíčovou osobou pro formování profese sociální práce v Německu. Během první světové války pracovala s vojenskou službu žen, organizovala válečnou sociální péči a práci a po příměří se stala klíčovou osobností pro formování profese sociální práce v Německu.

Nárůst škol sociální práce a stále nabývací osnovy si začaly vyžadovat jak zefektivnění činnosti v oblasti vzdělávání, tak i potřebu veřejného uznání vznikající profese, včetně oficiální akreditace absolventských certifikátů. Za účelem dosažení tohoto cíle Alice Salomonová v roce 1916 ustanovila německou Konferenci (národní asociaci) škol sociální práce, která měla sloužit jako fórum pro zástupce všech škol. Zejména díky jejím aktivitám tak již v roce 1920 získala profese sociální práce oficiální uznání a v roce 1925 byly založeny Německá akademie pro vzdělávání žen v oboru sociální a pedagogické práce — první postgraduální škole pro sociální práci (*Deutsche Akademie für soziale und Pädagogische Frauenarbeit*), s cílem připravit ženy pro vyšší administrativní pozice, vybudovat výzkumnou a znalostní bázi speciálně pro sociální

práci a institucionalizovat vzdělávání jako celoživotní proces. Spolu s Marií Baum vyvinula první komplexní program péče o rodinu v Německu (*Familienfürsorge*), který byl realizován ve většině veřejných a soukromých sociálních službách. V roce 1926, po studijní návštěvě v USA (1923–1924) Alice Salomonová publikovala svou nejdůležitější knihu: *Soziale Diagnose*“ pojednávající velmi osobitým způsobem o evropské perspektivě sociální diagnózy verze Mary Richmond, Salomonová spojila sociální péči s pedagogickým koučováním. Tímto způsobem byl zahájen typicky německý rozvoj, kde *Sozialarbeit* (sociální práce) a *Sozialpädagogik* (sociální pedagogika), úzce souvisí.

Vynikající pověst Salomonové v zahraničí vedla po ukončení první světové války k nabídce pracovat pro německé ministerstvo zahraničních věcí. I když nabídku odmítla, měla tu čest cestovat po světě ve funkci diplomata po celou dobu trvání Výmarské republiky. Salomonová úspěšně zcestovala Severní Ameriku a Evropu a díky svým zkušenostem založila Národní asociaci škol sociální práce (1917–1933) a Akademii pro sociální a pedagogickou práci žen, která si ji zvolila jako svou prezidentku, první postgraduální školu pro sociální práci (1929–1933). Během této doby napsala řadu učebnic pro sociální práci a na počátku třicátých let začala s výzkumným projektem o hospodářské a sociální hodnotě práce žen v rodině. Její pověst pedagožky a „internacionalistky“ ji přinesla nabídku spoluúčasti na mezinárodním kongresu, *Quinzaine Sociale* v Paříži v roce 1928, které se zúčastnilo pět tisíc účastníků na čtyřech autonomních a přesto volně prostupných kongresech (vložené na jeden z vybraných kongresů umožňovalo navštívit přednášky dle vlastní volby na ostatních): Mezinárodní kongres o bydlení zahajoval a následně navazovaly: Kongres veřejné a soukromé podpory, Kongres k Mezinárodní úmluvě o ochraně dětí a jako finální Mezinárodní konference sociální práce, kde předsedala A Salomonová. Na tuto akci navazoval Mezinárodní veletrh bydlení a sociální pokroku. V závěru kongresu o sociální práci se představitelé asi deset různých škol z Evropy a USA rozhodli založit nové sdružení. Zde zaujala velmi významné místo i Alice Masaryková. To byl začátek Mezinárodní asociace škol sociální práce (IASSW), která byla oficiálně založena o rok později v Berlíně a Alice Salomonová se stala prezidentkou, kterou vykonávala až do roku 1937. Byla aktivní i v přípravě druhé sociální práci konference ve Frankfurtu (Německo) v roce 1932. V průběhu těchto kongresů sociální pracovníci a pedagogové z mnoha částí světa, většinou však z Evropy, diskutovali sociální otázky, které jsou stále aktuální, například nakolik důležité jsou různé vědy pro sociální práci. Hovořili o profesní etice, metodách, vztahu dobrovolnictví, genderové problematice apod. Ve spolupráci s radou IASSW začala Salomonová diskutovat o založení Evropské školy pro sociální práci a podařilo se jí zahájit dva letní kurzy — jeden v Belgii (1934) a jeden v Nizozemsku (1935). Hovořilo se také o společných výzkumných projektech. Ale tento proces byl přerušena druhou světovou válkou.

V roce 1932 u příležitosti 60. narozenin získala za zásluhy v rozvoji veřejného „blaha“ a reprezentaci země Alice Salomonová stříbrnou medaili pruského státu včetně čestného doktorát v oboru lékařství Berlínské univerzity. Škola sociální práce, kterou založila, byla oficiálně pojmenována jako Škola sociální práce Alice Salomonové. O rok později — v souvislosti s nacistickým vzestupem k moci a s jejím židovským původem — bylo z téže školy její jméno odstraněno a jí samotné zakázán vstup do budovy. Byla zbavena všech veřejných funkcí a organizace žen, ke které patřila, byla rozpuštěna. Alice Salomonová se rozhodla raději „Akademii“ uzavřít než připus-

tit propouštění lektorů i studentů židovského původu. V krátké době přišla o všechny své odborné pozice a vyznamenání. Jediné, co nemohli nacisté ovládat, bylo její zapojení do mezinárodních aktivit a tak pokračovala v práci „Mezinárodního výboru vzdělavatelů“ i přes rostoucí obtíže při získávání povolení opustit Německo. Nakonec, když nacisté vyhrožovali, že všechny německé školy opustí organizaci, pokud nerezignuje na úřad prezidentky, vyhověla požadavku, ale pokaždé okamžitě obnovila mezinárodní kontakty. Nakonec se ocitla pod neustálým dohledem. Když vstoupila do židovského výboru podpory, úspěšně využívala své nesčetné kontakty v zahraničí, aby mohla pomoci uniknout či jinak pomoci mladším kolegům. Poté co jako známá osobnost na poli výzkumu získala grant od Russell Sage Foundation v New Yorku aby sestavila a provedla první mezinárodní průzkum profesního vzdělávání sociálních pracovníků, absolvovala hrazené turné po Spojených státech se stejným tématem a prezentací prvních výstupů. Výstupem šetření byl přehled o více než stovce škol a analýza jejich učebních osnov. Stávající rozdíly — konstatovala — byly důsledkem různých sociálních potřeb, různých společností, historií a vzdělávacích systémů v jednotlivých zemích. I když bylo mnoho podobností ve vzdělávacích programech (i v tom, že sociální práce na celém světě byla ženským povoláním) varovala před vyrovnáváním rozdílů a snahou převést všechny školy do souladu. A naopak podporovala, aby veškeré nové školy přizpůsobily učební plány potřebám své vlastní země.

Po návratu z odborného turné v USA byla zavolána na velitelství gestapa v Berlíně, hodiny vyslýchána a v závěru seznámena s ultimátem, že do tří týdnů opustí Německo nebo bude poslána do koncentračního tábora (na výběr dostala pouze z toho důvodu, že byla mezinárodně uznávanou a aktivní osobností). Její údajným zločinem bylo příliš mnoho častých cest do cizích států. Písemný důvod nebo vysvětlení verdiktu nebylo gestapem nikdy vydáno. Nakonec se rozhodla Německo opustit a ve své práci pokračovat ve Spojených státech, kam záhy došla zpráva o jejím vyhoštění z Německa a její příchod byl oznámen nejen v soukromé a profesní korespondenci, ale i v denním tisku. Někteří kolegové ve státech ji již za jejího předešlého turné překřtili „Jane Addams Německá“. Kolegové a přátelé hned po příjezdu nadšeně přivítali Alici Salomonová a 6. ledna 1938 byla dokonce pozvána do Bílého domu na čaj s Eleanor Roosevelt, americkou první dámou. Pak už ale byla zvána sporadicky na ojedinelé přednášky a oslavy či výročí, zejména v oblasti sociálních služeb a ženských organizací. Některé ze svých narozenin oslavila v kruhu známých hudebníků a kolegů uprchlíků z Berlína. Ale s rolí uprchlíka ztratila roli celebrity, kterou měla připsanou po celou dobu svých předcházejících návštěv. A tak sdílela stejné zkušenosti jako mnoho ze svého domova vyvrácených starších akademiků a významných odborníků, kteří většinou marně doufali v nový začátek života v Americe, ale s výjimkou občasných přednášek a jednorázových projevů nenašli, v co doufali — trvalé zaměstnání. V roce 1939 byla oficiálně informována, že byla zbavena svého německého občanství (číslo 24 Deutscher Reichsanzeiger z 23.ledna 1939) a na univerzitě v Berlíně byl zrušen její doktorát. V té době, bez státní příslušnosti, podala žádost o naturalizaci a v roce 1944 jí bylo uděleno občanství Spojených států. Téhož roku Alice Salomonová dokončila rukopis své autobiografie, ale stejně jako u jiných rukopisů, nemohla tato známá a úspěšná autorka odborných i populárně naučných publikací nalézt nakladatele, který by projevil zájem. Proto požádala přátele, aby text jejích vzpomínek přeložili a nechali je publikovat v Evropě, ale i to bylo bez úspěchu.

Odborné působení radikálně a pokrokově smýšlející Alice Salomon mělo dopad nejen na rozvoj evropské sociální práce, ale i na rozvoj sociálních práv žen, mírového hnutí a uznání ženské profesionální práce. Ačkoliv vycházela z premisy, že sociální spravedlnosti je konečným cílem sociální práce, byla si vědoma, že dosáhnout tohoto cíle nebude ani lidstvo, natož sociální pracovníci nikdy schopni, a to na základě argumentu, že všechny „utopie“ sociální spravedlnosti byly vždy úzce přidružené k diktaturám, nebo nefungovaly (viz její kritika Roberta Owena: Salomonová 1932, 14, a zejména kritika „konečného řešení“ sociálních problémů v nacistickém Německu: Salomonová 1983, 279). I při vědomí těchto faktů prosazovala, aby se zejména sociální pracovníci o dosažení sociální spravedlnosti setrvale pokoušeli, a to naplňováním předpokladu, že k nastolení sociální spravedlnosti vede rovnost práv pro muže a ženy, pro všechny třídy etnických menšin nebo jiných znevýhodněných skupin. Bez analýzy stávající nerovnosti a přesvědčení, že tento status quo je třeba změnit, sociální práce ztrácí svou identitu. V radikálním pohledu Salomonová, „sociální“, neznámá, vše, co se týká společnosti (společenské), ale idealistické sociální cítění, které uznává vzájemnou závislost lidských bytostí, bojuje proti filozofii individualismu s přesvědčením, že vzájemná pomoc je zákonem života.

V důsledku volné ekonomiky 19. století bylo nuceno velké množství nemajetných nuceno mnohdy velmi pod cenou prodávat svou práci. Na konci dlouhého řetězce využívání bylo možné najít ženy a děti. Proto Salomonová mimo jiné bojovala i za spravedlivé mzdy, podporovala stávky pracujících žen a požadovala zákonné omezení dětské práce. Vzhledem ke svým postojům a smýšlením Salomonová zvažovala vstup do socialistické strany, kde udržovala kontakt s Augustem Bebelem (vůdce německé socialistické strany). Záhy však myšlenku opustila, protože (a) věřila na přínos sociálních reforem místo násilné revoluce, který byla do roku 1914 cílem socialistické strany a (b) protože si myslela, že patriarchální rodina nebyla jen produktem kapitalismu a obávala se tak, že nerovnost mezi muži a ženami by mohlo být udržována i v socialismu.

Pro dílo Salomonové se stalo rozhodující pochopení sociálních podmínek nižších sociálních tříd a potřeby jejich podpory formou pracovních nabídek, spravedlivých mezd a nezneužívání ženské a dětské práce. Na rozdíl od jiných teoretických přístupů v tehdejší Německu, které definovali příčiny sociálních problémů, jako čistě vzdělávacího charakteru, nebo jako otázku osobního nedostatku schopností adaptace Salomonová zdůrazňovala odpovědnost ekonomického a politického systému s tím, že pokud je sociální práce obeznamenána s nespravedlností ekonomického systému, už nemůže být jen dalším druhem charity, ale musí být definována jako lidské právo. Nicméně současně s tím argumentovala, že sociální práce není totéž jako sociální politika. Politika je jeden způsob, jak změnit nespravedlnost; sociální práce je jiný. Na rozdíl od svých pro-socialisticky orientovaných přátel, kteří věřili, že v socialismu by se stala sociální práce zbytečnou, byla Salomonová přesvědčena, že mnoho problémů, které nejsou závislé na materiálních podmínkách, zůstane součástí života společnosti například: osiřené, vdovství, zdravotní postižení, stáří, nemoci, osobní problémy, atd. Ale je nutné, aby sociální práce překročila pouhé provádění nových právních předpisů zabezpečující zlepšení životních podmínek a stala se současně i motorem sociálního rozvoje s přizpůsobováním welfare měnícím se potřebám. Ve všech svých spisech Salomonová měla zvláštní pohled na ženy: matky, dívky, vdovy, pracující ženy. Pracující

ženy utrpěly, podle Salomonové, dvojitý útlak a to jak od svých zaměstnavatelů, tak od svých manželů. Stavebním kamenem této myšlenky byla schopnost žen rodit, kterou muži neměli, a právě ona schopnost porodu byla hlavní rozdíl mezi muži a ženami a to, co pracující ženy znevýhodňovalo na trhu práce, když mimo to, že mají v péči celou domácnost, musely — jako svobodné matky, vdovy nebo manželky manžela s nízkými mzdami — vydělat peníze pro své děti. V té době mateřství nebylo ohraničeným obdobím v životě, ale mnoho žen bylo po celou dobu své fertility buď těhotných, nebo kojících děti a u většiny dělnických manželů mzda neumožnila manželkám opustit na delší dobu svou práci. To byl důvod, proč chudobu vnímala Salomonová především jako problém žen a sociální práci i jako solidární pomoc mezi ženami. I proto se snažila sociální práci obhájit jako profesi a vybudovat formálním vzdělávání. A tak se pokusila zorganizovat školy pro ženy, které chtěly dělat sociální práci a požadovala pro ně dokonce plat za práci v terénu v průběhu studia. Během své praxe a bádání Alice Salomonová zdůraznila význam historického vědomí a potřebu širokého referenčního rámce, ve kterém musí být sociální práce vnímána: ekonomika, přírodních a společenských věd, národní a světové politiky, filozofické a náboženské rozměry.

Salomonová se zamýšlí nejen nad sociální prací jako profesí, ale i jako nad vědeckou disciplínou, která, na rozdíl od těch oborů, které mají za úkol popsat a analyzovat (jako je filozofie nebo sociologie), je jako věda povinná přemýšlet o akci. Věda sociální práce by měla využívat poznatky z disciplín, jako jsou medicína, psychologie, pedagogika, sociální a politické vědy, potud pokud tyto disciplíny mohou pomoci řešit sociální problémy. Sociologii a pedagogiku považuje hierarchicky za důležitější než ostatní. Především by měli být sociální pracovníci vzdělávání v ekonomii, aby získali schopnost pochopit ekonomické zázemí sociálních problémů. Za klíčovou Salomonová považovala etiku — podle jejího prohlášení, že ve 20. století, již není možné dělat sociální práci jen srdcem, ale také ne bez něj.

Ústřední myšlenkou pojetí sociální práce Salomonovou byla sociální spravedlnost mezi bohatými a chudými, muži a ženami, a tak není divu, že mezinárodní spolupráci vnímala jako nedílnou součást tohoto konceptu, tedy že sociální spravedlnost nezná hranic, není národní, ale mezinárodní záležitostí. Vzdělávání Sociální práce by proto mělo podporovat povědomí o těchto zásadách a každý student by měl vědět o jiných zemích, kde by měl mít možnost srovnávat národní rozvoj s mezinárodním. Díky velmi aktivní spolupráci se zahraničními kolegy a přáteli (jako kupř. Jane Addams v Chicagu) se stala vůdčí osobností v nově vznikající procesu mezinárodní spolupráce sociální práce a vzdělávání. Internacionální práce — řekla — je jako sociální práce — práce pro blaho lidstva a sociální svědomí nemá žádné hranice.

Během posledních let života v Americe však značně trpěla tím, že musela odejít z domova, od svých německých přátel, příbuzných a bývalých úkolů i aktivit a že byla svědkem likvidace všeho, čeho docílila a za co bojovala. Po válce, již byla příliš oslabena na to, aby se vrátila do Německa. Alice Salomonová žila na šesti místech v New York City. Ve vzpomínkách se sice zmiňovala o velkorysé pomoci přátel, ale ke konci života musela z finančních důvodů svůj poslední byt sdílet s ostatními nájemníky. Během těžké vlny veder na konci srpna roku 1948 Alice Salomonová v New Yorku zemřela sama ve svém bytě. Zemřela natolik opuštěná, že i přesný čas, datum a příčina její smrti nebyly nikdy stanoveny. Její smrt byla oznámena v tisku s působivými nekrology, ale žena, která pomáhala, ochraňovala a učila bezpočet sociálních pracovníků,

bojovala za práva žen a vytvořila mezinárodní povědomí a strukturu pro vzdělávání v sociální práci byla uložena na místo svého posledního odpočinku bez obřadu v doprovodu pouhých čtyř lidí. Až do sedmdesátých let dvacátého století bylo její jméno zmiňováno spíše v souvislosti s oběťmi nacismu a uvedený rukopis jejích pamětí byl dlouhá léta považován za ztracený. Po jeho znovuobjevení byl přeložen a v roce 1983 publikován v Německu. O několik let později byla její bývalá škola po ní opět pojmenována a v roce 2001 v Berlíně slavnostně otevřen archiv Alice Salomonové. Její celoživotní dílo opět těší pozornosti, Salomonové obrovská práce praktická i teoretická je opět oceňována a mnozí ze zahraničních autorů se věnují zpracování jejího odkazu.

Alice Salomon po sobě zanechala obrovské množství odborných knih i článků pojednávajících o sociálních a hospodářských faktorech chudoby, o mezinárodním a mezikulturním přístupu k sociální péči, charakteru a metodách sociální práce, o etice sociální práce, a v neposlední řadě i o feministických přístupech k teorii sociální práce.

Z MYŠLENEK ALICE SALOMONOVÉ.

Síla profesionální sociální práce na rozdíl od ostatních pomáhajících profesí — jako jsou práva a medicína a jiné — je v jejím pohledu, který vidí lidi v jejich plném rozsahu. Salomonová stanovuje sociální práci významné úkoly:

- (i) Zabezpečení hmotné podpory potřebným jedincům i rodinám, zajištění bydlení, vzdělávání či zřizování speciálních institucí či organizací poskytujících pomoc a podporu;
- (ii) vytvoření podpůrných sítí pro pomáhající akce;
- (iii) uspořádání sociálního prostředí s cílem sladit vnější podmínky s potřebami klienta, a to i s vědomím, že tento úkol nebude nikdy pro sociální pracovníky zcela uskutečnitelný;
- (iv) a ze svých úvah o pomoci a podpoře nevynechává ani zodpovědnost klientů za své životy s konstatováním, že sociální kontext života sice produkuje mnoho nevýhod, ale lidé v nouzi nejsou vždy jen produktem svého okolí. Proto způsobem jak změnit život klientů, je i podpora a posílení jejich sebeprosazování v dosahování svých práv, tak i v „osvobozování jejich energie“ vedoucí ke svépomocnému řešení životních krizí.

Pro optimální výkon profese u sociálních pracovníků Salomonová shledává schopnost empatie s argumentem, že se nikdo nepodělí o své problémy s osobou, které nevěří. Nezbytným předpokladem pomoci v sociální práci je proto schopnost emoční inteligence, která sociálním pracovníkům umožňuje vnímat pocit nespravedlnosti a požadovat větší sociální spravedlnost, identifikovat sociální problémy a uznat utrpení znevýhodněných. Současně však nabádá sociální pracovníky k péči o své duševní i fyzické zdraví, a to zejména vzhledem k tomu, že jejich úkolem je řešit stinné stránky společnosti a tak mají povinnost starat i o sebe a zachránit svou kapacitu pro další práci.

Za základ profesionální sociální práce považuje sociální diagnózu, mapující a interpretující vnější a vnitřní životní situaci klientů. Upozorňuje na to, že se vždy jedná

o hermeneutický proces, a tak člověk nikdy nebude moci pro tento proces aplikovat pevná a neměnná „pravidla“. Proto musí rozlišovat mezi skutečností, prohlášením sousedů, názory okolí, nepřímými důkazy atd. s podmínkou, že proces sociální diagnózy je úspěšný, pokud jsou sociální pracovníci vzdělávání v rozpoznání svých vlastních předsudků a zaujatosti při jednání s klienty.

Za klíčovou Salomonová považuje etiku. Mezi úvahami o profesi sociální práce, sociálních pracovnících a etice konstatuje, že ve 20. století již není možné dělat sociální práci jen srdcem, ale také ne bez něj. Salomonová byla přesvědčena, že moderní věda již sice shromáždila velké množství poznatků o příčinách chudoby, nemoci a nespravedlnosti, ale propast mezi znalostmi a jednáním a mezi vědeckým a osobní odpovědností narůstá. Vědět víc, jak uvádí, nevede automaticky k lepší intervenci, proto není důležité jen to, co vím, ale jakým způsobem uplatňuji své znalosti s tím, že vzdělávání sociální práce by proto mělo vždy dbát na etické otázky.

To souvisí s faktem, že sociální práce je nejen praktická činnost, ale i intelektuální profese, protože sociální pracovníci se musí dnes a denně rozhodovat a jejich rozhodnutí mohou mít vážné důsledky pro život svých klientů.

A tak Salomonová navrhuje vznik speciální profesní etiky naplňující tři hlavní požadavky:

- (i) Nezneužívejte moc, kterou máte nad svými klienty, ale také využijte svou šanci ovlivňovat je ke zlepšení jejich situace;
- (ii) neovlivňujte své klienty k dosažení vnějších cílů, ale pouze za účelem dosažení jejich osobních cílů;
- (iv) nevytvářejte si morální úsudky o „slabinách“ klientů, protože v sociální práci vždy najdete netransparentní směs mezi osudem, vinou a potřebou.

Přínosným v té době byl pohled Solomonové na vztah dobrovolnictví k sociální práci, které nepovažovala za primitivní fázi sociální práce, která má být překonána, ale (a) za aktivitu reprezentující sociální svědomí občanské společnosti a (b) za další formu sociální práce. Dobrovolnictví vnímala svázané s tím, že dobrovolníci by měli mít právo na vzdělávání v oblasti sociální práce a mnoho sociálních pracovníků by mohlo zlepšit jejich práci tak, že by je podporovali a vzdělávali. Pro oporu svého tvrzení uvádí Salomonová následující argumenty:

- (i) Bez vstupu dobrovolníků by intervence sociální práce byly příliš drahé, příliš byrokratické a pouze formálně splňující všechny sociální potřeby společnosti;
- (ii) v kapitalistické společnosti mohou dobrovolně společenské aktivity tvořit mosty mezi třídami;
- (iii) dobrovolníci spíše mohou kritizovat status quo, než státní zaměstnanci;
- (iv) moderní společnost potřebuje občanské iniciativy pracující v její prospěch a pro podporu zodpovědnosti;
- (v) dobrovolníci přinášejí bohaté zázemí různých profesí a umožňují nové pohledy na sociální práci. A současně upozorňuje na nebezpečí tkvící v tendenci zneužívat dobrovolnickou práci jako náhradu práce profesionální. (publikováno v *Listech sociálních pracovníků 1/2015*)

LITERATURA

- „Alice Salomon“, Jewish Women’s Archive. Leo Baeck Institute in New York [Cit dne 11.2.2015]. Dostupné z www: <<http://jwa.org/people/salomon-alice>>.
- Kuhlman, C.: Alice Salomon (Germany), President 1928/29–1946. *Special Issue on European History of Social Work*. Vol. 12, No. 2 (2014) On-line [Cit dne 11.2. 2015]. Dostupné z www: <http://www.abscr.cz/>.
- Feustel, A.: The significance of International Relations and Cooperation in the Works of Alice Salomon, translation originally published in *Ariadne Forum für Frauen- und Geschlechtergeschichte*. Vol. 49 2006. p. 24–29.
- Lees, A. (ed.): „Character is Destiny. The Autobiography of Alice Salomon“ University of Michigan Press, March 2004.
- Première Conférence internationale du Service Social 3.-13.7.1928: Volume I-II*. Paris. Proceedings of the Congress in Paris, 1928.
- Wieler, J. GREAT TEACHERS Alice Salomon in „*Journal of Teaching in Social Work*“, The Haworth Press, Inc. Vol. 2(2) 1988. p. 165–171.